

K osmdesátinám prof. MUDr. Ladislava Chrobáka, CSc.

Při vyslovení jména prof. Chrobáka si dnes každý internista a vlastně každý absolvent medicíny v ČR vybaví oblíbenou učebnici propedeutiky, která od roku 1976 jasně a názorně uvádí adepty medicíny do tajů vyšetřování ve vnitřním lékařství. Podobné proslulosti jako prof. Chrobák se může těšit jen málo lékařů. Jeho skripta a posléze učebnice propedeutiky byly přijaty jako základní učební text na všech lékařských fakultách v ČR. O její oblibě svědčí, že během 30 let dosáhla 12 vydání v češtině a 2 v anglické verzi. Propedeutiku pro zahraniční studenty prof. Chrobák na LF UK v Hradci Králové dosud sám přednáší a zkouší.

Každý hematolog nejen v ČR, ale i v zahraničí, zná prof. Chrobáka jako komplexního odborníka s hlubokými znalostmi morfologie, koagulační problematiky, laboratorních vyšetřovacích metod i klinické hematologie a autora řady prioritních vědeckých publikací.

Před 10 lety jsem napsal příspěvek k sedmdesátinám pana profesora a obdivoval jsem jeho energii a životní elán. Nyní musím říci, že se u něj snad čas zcela zastavil a ačkoliv se tento významný český hematolog a internista, zakladatel hradecké a jeden ze zakladatelů české hematologické školy, dožívá 11. dubna 2007 osmdesáti let, není to na něm, na jeho elánu a na jeho tvůrčí aktivitě téměř znát.

Prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc., se narodil 11. dubna 1927 v Hrabyni u Opavy.

V roce 1946 maturoval na reálném gymnáziu v Novém Jičíně. Zde již v oktávě projevil mimořádnou píli a přednášečské schopnosti, díky kterým byl pověřen, aby jako „nehono-

rovaný suplent“ zastupoval chybějícího profesora přírodopisu a přednášel v přítomnosti ředitele gymnázia somatologii.

Po ukončení gymnázia byl přijat ke studiu na LF UK v Praze, kde promoval v roce 1951.

Jako medik 2 roky „fiškusoval“ u vynikajícího kardiologa prof. Jonáše. Ke kardiologii tíhl celou svou bytostí a plnou podporu našel i u prof. Bobka, přednosta Interní kliniky v Plzni, na které dělal své první lékařské krůčky. Osudové se mu ale stalo povolání na základní vojenskou službu do Hradce Králové a aktuální personální situace na tamní Vojenské lékařské akademii. Z politických důvodů ji byl nucen opustit prof. Lukla a s ním odešlo i několik jeho nejbližších spolupracovníků. Nástupcem prof. Lukla se stal doc. Libánský. Ten si na jedno z uvolněných míst na klinice vybral právě MUDr. Chrobáka, který sice toužil po návratu do Plzně, aby se však vyhnul „paragrafů“ umožňujícímu prodloužit službu brance na pět roků, přijal nabízené místo v Hradci Králové. V letech 1953–1956 pracoval na interní klinice jako sekundární lékař a současně působil až do roku 1958 i na Vojenské lékařské akademii. Přednosta interní kliniky, doc. Libánský, zaměřením hematolog, rozhodl, že se MUDr. Chrobák bude věnovat hematologii, kterou po odchodu asistenta Josefa Procházky do Olomouce ve FN v Hradci Králové nikdo nepěstoval. Po roce vystřídal doc. Libánského prof. Řehoř, který toto klinické zaměření MUDr. Chrobáka potvrdil. Osudovou shodou okolností tak hematologie získala do svých řad mimořádnou osobnost. Významným

stimulem pro mladého doktora Chrobáka bylo rčení prof. Řehoře, že asistent, kterému svěří odpovědnost za určitý obor, musí za 3 roky znát více než profesor. Tento podnět padl na úrodnou půdu. Vedle lásky ke klinice to byla nesmírná píle, obětavost, ctížádostivost a svědomitost, které MUDr. Chrobákoví, spolu se znalostí cizích jazyků, pomohly rychle získat široké odborné znalosti. V letech 1956–1965 byl odborným asistentem kliniky. V roce 1962 obhájil svou kandidátskou disertační práci na téma paroxysmální noční hemoglobinurie a získal vědeckou hodnost CSc. Součástí této práce byla řada prioritních a i v zahraničí vysoce ceněných a citovaných poznatků o diagnostice a léčbě paroxysmální noční hemoglobinurie.

Již za 3 roky po obhájení kandidatury v roce 1965 se MUDr. Chrobák stal docentem vnitřního lékařství. Svou habilitační práci věnoval problematice koagulace při mimotělním oběhu. Sledování koagulace při operaci v mimotělním oběhu bylo v té době v plenkách a na mnohé otázky nebyla známa odpověď. Počet vykrvácení z koagulační příčiny činil 2–3 %! MUDr. Chrobák se při studiu této problematiky zasloužil o odhalení tzv. heparin rebound fenoménu, který byl způsoben uvolněním antidota z vazby na heparin. Jeho dalším prioritním zjištěním bylo, že k aktivaci fibrinolýzy dochází u některých nemocných již v průběhu perfuze a poznatek, že této situaci je možno zabránit preventivním podáváním antifibrinolytik. V opo- nentském posudku habilitační práce MUDr. Chrobáka prof. Procházka v roce 1965 napsal: „To, že jsme

u našich téměř 200 nemocných, operovaných v mimotělním oběhu pro závažné srdeční vady či choroby, nemuseli, na rozdíl od převážné většiny světových pracovišť, revidovat operační pole pro krvácení způsobené koagulační poruchou, je nepochybně zásluhou autora habilitační práce. Je to důsledek toho, že vyčerpal všechny dnes známé vyšetřovací a terapeutické možnosti, aby nejen zvládl, ale i objasnil koagulační poruchy vznikající v souvislosti s těmito operacemi.“

Roku 1967 byl doc. Chrobák pozván jako hostující profesor na dva měsíce na Ústav hematologie do Štrasburgu a hned následující rok byl na žádost MŠ delegován jako konzultant Ministerstva zdravotnictví do Kuvajtu. V Kuvajtu působil v letech 1968–1971. Během té doby zde založil jako konzultant MZ hematologickou laboratoř v nemocnici Al Sabah a s využitím svých zkušeností zavedl laboratorní vyšetření nezbytná pro zahájení operací v mimotělním oběhu. Připravil tím půdu pro prof. Procházku, aby mohl tento operační program v Kuvajtu bezpečně zavést. V Kuvajtu diagnostikoval jako první hemofilii A a zachránil tak život pátému chlapci z beduínské rodiny, když předchozí čtyři novorozenci zemřeli na vykrvácení po rituální obřizce. Substituční léčbou pak umožnil dodržet rituál a provést bezpečně obřizku. Podruhé působil doc. Chrobák v Kuvajtu 2 měsíce v roce 1981 jako konzultant MZ. Při tomto pobytu připravoval v nově budované fakultní nemocnici Mubarak Al Kabír zřízení OKH, které realizoval v dalších letech, během svého třetího pobytu v Kuvajtu v letech 1982–1984, kdy zde působil jako řádný profesor a byl prvním přednášejícím hematologie a konzultantem MZ pro postgraduální výchovu v laboratorních oborech. V této funkci zavedl hematologické semináře pro hematologů z ostatních nemocnic a uspořádal v Kuvajtu mezinárodní sympózium o hluboké žilní trombóze a plicní embolizaci za účasti předních pracov-

níků oboru. Na mezinárodní konferenci o transplantaci orgánů předsedal jedné ze sekcí spolu prof. E. Donall Thomase, pozdějším nositelem Nobelovy ceny za transplantace kostní dřeně. Byl také jedním z týmu pracovníků odpovídajících za laboratorní výsledky během první úspěšné transplantace kostní dřeně, kterou v Kuvajtu provedli pracovníci ze Seattlu. Za svůj přínos k organizaci transfuzní služby v Kuvajtu, během bombového útoku na jaře roku 1984, byl prof. Chrobák oceněn plakétou a v děkovném dopise náměstka MZ Dr. Nouri Zaid Al Kazemi k ukončení jeho působení v Kuvajtu se můžeme dočíst, že přispěvek prof. Chrobáka k rozvoji postgraduálního vzdělávání, jeho horlivost a zásluhy jsou MZ hodnoceny jako mimořádný příklad výjimečné dokonalosti a oddanosti.

Stejně je možno hodnotit celou práci a život prof. Chrobáka. Důvody jiné než odborné byly příčinou toho, že takový odborník a vynikající vysokoškolský učitel mezinárodního významu, jakým profesor Chrobák nesporně je, získal své profesorské jmenování ve své vlasti až po revoluci v roce 1991, téměř deset let poté, co se mu této cti dostalo v zahraničí. V témže roce byl zvolen proděkanem pro zahraniční styky a členem vědecké rady LF UK v Hradci Králové. Po odchodu do důchodu se stal jejím čestným členem. V letech 1991–1997 pracoval jako profesor na LF UK v Hradci Králové a od roku 1997 je emeritním profesorem Univerzity Karlovy. V roce 1971 vybudoval ve FN v Hradci Králové oddělení klinické hematologie a byl jeho prvním přednostou až do roku 1997. Laboratorní hematologická diagnostika zde byla zpočátku limitována především prostorovými možnostmi a přístrojovým vybavením, ale i tak ve spolupráci s lůžkovým interním oddělením vzniklo pod vedením prof. Chrobáka ve FN v Hradci Králové uznávané hematologické léčebné centrum. Po

revoluci prof. Chrobák společně s prof. Paličkou přesvědčili vedení FN i LF UK v Hradci Králové o nezbytnosti vybudování moderního laboratorního komplementu s moderním diagnostickým a ambulantním vyšetřovacím a léčebným hematologickým centrem. Po jeho dostavbě stál prof. Chrobák u zrodu myšlenky vybudovat ve FN i moderní hematologické a onkologické lůžkové oddělení.

Obliba historie a snaha zachovat informace o medicínské historii pro další generace vedly prof. Chrobáka v pozici proděkana na LF UK v Hradci Králové ke snaze zřídit zde Kabinet dějin lékařství LF. Tato snaha vyústila v roce 1996 v založení tohoto kabinetu na LF. Nedávné 10. výročí založení Kabinetu dějin lékařství potvrdily oprávněnost jeho založení a ukázaly množství práce, které zde bylo za 10 roků uděláno.

Obdivuhodně rozsáhlá publikační a přednášková činnost prof. Chrobáka a její témata ukazují, že se v jeho osobě nejedná jen o odborníka s hlubokými znalostmi klinické a laboratorní hematologie, morfologií počínaje a koagulací konče, ale i o jednoho z komplexních odborníků vnitřního lékařství s téměř encyklopedickými znalostmi. Většinu svého internistického vědecko-výzkumného zájmu věnoval především propojení hematologie s kardiologií a nefrologií. Diplomatie, slušné, přátelské, ale při tom přímé jednání, hluboké odborné znalosti literatury, schopnost analyzovat i syntetizovat nové souvislosti a nacházet nová řešení mu spolu s vedením hematologické laboratoře ve velké FN poskytovaly ideální podmínky pro mezioborovou spolupráci. Jejím výsledkem byly publikace o kardiochirurgických operacích v mimotělním oběhu, o schistocytóze jako časném projevu rejekce ledvinového štěpu a řada dalších. Do konce roku 2006 prof. Chrobák publikoval 355 odborných prací, 4 monografie, 9 kapitol v monografiích, 5 učebnic, 2 kapitoly v učebnicích, 13 skript

(10 jako první autor) a 7 kapitol ve skriptech a přednesl 555 odborných přednášek, téměř pětinu z nich v zahraničí. Řada přednášek byly tzv. vyzyvané přednášky. Počty přednášek samy o sobě málo vypovídají o tom, jak oblíbeným a vyhledávaným přednášečem mezi mediky, v lékařských i laborantských postgraduálních kurzech a na odborných sjezdech doma i v zahraničí prof. Chrobák je. V prosinci roku 2006 vyšla učebnice Hematologie pro internisty, jejímž je prof. Chrobák spoluautorem a recenzentem. K nejvýznamnějším výsledkům jeho vědecko-výzkumné činnosti patří prioritní publikace o diagnostice a léčbě paroxysmální noční hemoglobinurie a práce o koagulačních a morfologických vlastnostech lidské lymfy, které jsou citovány v základních světových monografiích o této problematice z té doby. K významným pracím patří i diagnostika a úspěšná léčba rodiny s kongenitální dyserytopoetickou anémií typu II – HEMPAS, jedny z prvních popisů tzv. vlasatobuněčné leukemie u nás a moderních přístupů k její léčbě. Je autorem prvního popisu neutrofilní leukemie, angioimunoblastické lymfadenopatie, výskytu cirkulujících antikoagulans heparinového typu u Wegenerovy granulomatózy a prvního popisu krvácivého stavu způsobeného fibrinolýzou u karcinomu prostaty u nás, souboru prací o hemofilii ve Východočeském kraji a celé řady dalších. Za publikační i přednáškovou činnost obdržel 2 ceny ČHS a 6 cen za nejlepší přednášku.

Při výčtu zásluh prof. Chrobáka nelze opominout jeho organizační schopnosti. Jako krajský odborník bývalého Východočeského kraje pro obor hematologie pravidelně pořádal oblíbené a hojně navštěvované krajské a později regionální semináře. V roce 1987 byl hlavním organizátorem 9. kongresu Československé společnosti pro hematologii a krevní transfuzi v Hradci Králové a v roce 1989 byl předsedou trilaterálního sympozia (ČSSR–NDR–Polsko) v Třinci.

Obsáhlá a tvůrčí byla i činnost prof. Chrobáka v České hematologické společnosti ČLS JEP. Jejím členem se stal v roce 1953, tedy již 2 roky po jejím založení a 2 roky po své promoci. Již v letech 1961–1997 pracoval ve výboru ČHS, v letech 1983–1992 byl jejím místopředsedou a v letech 1992 až 1994 předsedou. Výborná znalost jazyků, které patřily ke koníčkům prof. Chrobáka od studia na střední škole, mu později otevírala dveře v zahraničí. Roku 1961 byl členem 1. české delegace na mezinárodním kongresu Evropské hematologické společnosti ve Vídni, na kterém byl zvolen členem této společnosti. Na XIII. kongresu ISH v Mnichově v roce 1970 se společně s prof. Donnerem zasloužil o získání pořadatelské 2. sjezdu Evropsko-Africké divize ISH v Praze v roce 1973. V roce 1975 byl vedoucím delegace na Third Meeting of European and African Division of International Society of Hematology v Londýně, kde představil výukové materiály hematologie AHS prof. McArthura přeložené do češtiny a při recepci pořádané vládou jejího veličenstva královny Anglie a Severního Irsku byl osloven Sirem Dacie, který s ním diskutoval jeho práce o paroxysmální noční hemoglobinurii. V letech 1981–1986 byl Counseleorem ISH za ČSSR, v letech 1990–1998 za ČR. Na jednáních výboru ISH si získal důležitou pozici i díky tomu, že zde fungoval jako překladatel z ruštiny do angličtiny a z francouzštiny do angličtiny. Těsné osobní přátelství jej spojovalo i s významným členem výboru ISH prof. Mac Donaldem, se kterým spolupracoval již v Kuvajtu a který jej osobně navštívil i v Hradci Králové. Díky svému vlivu v ISH se prof. Chrobák zasloužil o získání záštity ISH v roce 1985 nad sympoziem o lymfoproliferativních stavech, které se konalo v Praze a jehož prezidentem byl prof. Klener. Zajistil také bezplatné členství v ISH na řadu let několika předním Československým hematologům. To dovede plně ocenit jen ten, kdo v té

době v „socialistickém“ Československu žil. Prof. Chrobák patří k zakládajícím členům (1980) Danubian League Against Thrombosis and Haemorrhagic Disorders, byl členem celé řady dalších českých i zahraničních odborných společností, členem 2 redakčních rad zahraničních odborných časopisů a dodnes je emeritním členem International Society of Hematology a International Society on Hemostasis and Thrombosis. V roce 1977 a v roce 1983 byl dvě funkční období expertem SZO pro hematologii. Za svou odbornou činnost získal prof. Chrobák celou řadu ocenění – je čestným členem Československé hematologické společnosti, Maďarské hematologické společnosti, Polské hematologické a transfuziologické společnosti, Slovenské hematologické a transfuziologické společnosti, České lékařské společnosti J.E. Purkyně. Byl oceněn sadami pamětních medailí, včetně zlatých, na LF UK v Hradci Králové a UK, čestnou medailí České lékařské společnosti J.E. Purkyně, plaketou za zásluhy o transfuzní službu v Kuvajtu, zlatou medailí Slovenské lékařské společnosti za zásluhy o Slovenskou lékařskou společnost, pamětní medailí akademika J. Bedrný a pamětní medailí u příležitosti 650. výročí založení UK.

Obsáhnout rozsáhlou celoživotní práci prof. Chrobáka a jeho zásluhy by snad umožnilo jen sepsání životopisné knihy. Proto mi závěrem dovoluji alespoň několik osobních postřehů.

Prof. Chrobáka znám více než 30 roků. Jeho přednášky pro mě vždy byly příkladem vrcholné didaktiky. V roce 1986 stál u zrodu Wiedermannova hematologického dne, který se i s jeho pomocí stal základem dnešních Olomouckých hematologických dnů, které přerostly v největší každoroční českou hematologickou akci. Během více než 30 let jsem ho poznal jako nesmírně čestného člověka vyso-

kých odborných a morálních kvalit, jako vynikajícího lékaře, pilného a úspěšného vědce, výborného učitele, jemného a pečivého manžela, pozorného otce rodiny, dobrého a spolehlivého přítele a zapáleného hematologa, který i nejsložitější jednání zvládá s taktem sobě vlastním. S hrdostí jsem opakovaně pozoroval, s jakým nefalšovaným přátelstvím i odborným respektem prof. Chrobáka přijímají významní zahraniční vědci, z nichž si dovoluji jme-

novat alespoň nositele Nobelovy ceny prof. D.E. Thomase, jehož setkání s prof. Chrobákem jsem byl svědkem počátkem 90. let 20. století na sympoziu ISH v Mexiku. Domnívám se, že prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc. patří k nejvýraznějším žijícím lékařským osobnostem v ČR a za jeho mimořádnou celoživotní činnost a přínos pro naše zdravotnictví a za to, že jej mohu považovat za svého přítele, mu chci vyjádřit dík a do dalších let mu

chci popřát hodně zdraví, štěstí, elánu a životní svěžesti.

*prof. MUDr. Karel Indrák, DrSc.
místopředseda České hematologické
společnosti ČLS JEP
Hemato-onkologická klinika
LF UP a FN Olomouc
www.fnol.cz
e-mail: karel-indrak@fnol.cz*

Doručeno do redakce: 21. 3. 2007

P.S. Na schůzi předsednictva České lékařské společnosti J. E. Purkyně dne 4. dubna 2007 bylo rozhodnuto, že prof. Chrobákovi bude za celoživotní přínos pro medicínu uděleno nejvyšší ocenění České lékařské společnosti J. E. Purkyně, a to Cena J. E. Purkyně.